

Development Of Attitude Scale Towards The Performance Of Improvisation In Turkish Maqam Music

Funda Keklik Kal, Tokat Gaziosmanpasa University, ORCID ID: 0000-0001-7440-7549

Banu Geboloğlu, Tokat Gaziosmanpasa University, ORCID ID: 0000-0002-0589-3050

Betül Alatlı, Balıkesir University, ORCID ID: 0000-0003-2424-5937

Abstract

In this study, it is aimed to develop a scale to determine the attitudes of the 3rd and 4th grade students who play Turkish classical music instruments in the undergraduate state conservatories that provide Turkish music education towards the performance of taksim. The research is a quantitative study in the screening model. In addition, this scale, which was developed to perform improvisation in Turkish music, is important in terms of its contribution to the field of Turkish music, as it is the first of two studies, whose validity and reliability have been tested.

The 59-item trial form of the scale was administered to a total of 307 students studying at 15 randomly selected universities. As a result of the exploratory factor analysis conducted to determine the construct validity, a final 32-item form was created. The obtained data were analyzed in accordance with the stages of the scale development process. Cronbach alpha internal consistency reliability coefficient of the whole scale was determined as 0,92, test-retest reliability coefficient was determined as $r = 0.66$, $p < .05$.

As a result of the analysis, a valid and reliable scale consisting of 2 sub-dimensions as positive and negative attitudes and 32 items that can measure the attitudes of third and fourth year undergraduate students towards the execution of the division has been developed. Studies to verify the factor structure can also be conducted by studying this attitude scale with different and suitable sample groups.

Keywords: Improvisation, Attitude scale, Turkish music

Inonu University
Journal of the Faculty of
Education
Vol 22, No 2, 2021
pp. 1480-1511
DOI:10.17679/inuefd.914429

Article type:
Research article

Received : 12.04.2021

Accepted : 13.08.2021

Suggested Citation

Keklik Kal, F., Geboloğlu, B. & Alatlı, B. (2021). Development of attitude scale towards the performance of improvisation in Turkish maqam music, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 22(2), 1480-1511. DOI: 10.17679/inuefd.914429

*This research was produced from a master's thesis studied in 2020.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

According to the ethnomusicologist Judetz, improvisation can be defined as an improvisational art that requires mastery in implementing the rules of harmony between notes, although it does not restrict the use of notes and modes at the time of performance since it requires instant creativity (Judetz, 2000: 54). It is thought that a performer must have the necessary theoretical knowledge, a certain level of instrument mastery, some skills, as well as many physical and psychological features to perform qualified improvisations. In addition to these features, it is possible to add individuals' attitudes towards the concept of improvisation. Individuals' attitudes towards the performance of improvisation can be expressed as a product of positive or negative evaluations that they retain in their memory. The term attitude was first used by Herbert Spencer in 1862 to refer to "the mental state of an individual" (Akt., Şen, 2011: 38). Kağıtçıbaşı and Cemalcılar (2017) studied the elements of attitude under three headings as emotional, cognitive, and behavioral attitudes and stated that these three elements were organized with each other (Kağıtçıbaşı and Cemalcılar, 2017: 131-132). It can be said that there is a strong bond between attitude and behavior pair. However, it may not always be appropriate to show attitudes as the source of behaviors that occur in the individual (Kızıklı, 2019: 43).

Purpose

This study aimed to develop an attitude scale towards performing improvisation in Turkish music for students at undergraduate public conservatories that teach Turkish music. According to the results of the literature review, this study is thought to be important because it is the first of two studies that can make a valid and reliable measurement of the attitudes of students at the undergraduate level towards performing improvisation.

Method

This study uses the survey model. The universe of this study consists of 3rd and 4th-grade students playing Turkish classical music instruments in public conservatories that provide Turkish music education at the undergraduate level in Turkey. The sample of the study, on the other hand, consists of 3rd and 4th-grade students who are studying at the public conservatories of universities selected by simple random sampling method from different regions in Turkey without considering any bias and who play Turkish art music instruments, except for the percussion, during the 2019-2020 academic year. The development process of the scale of attitudes towards performing improvisation was as follows: determining the qualities to be measured with the scale; writing the items of the scale; submitting the scale items to expert opinion for language and scientific review; correcting the scale items and creating a draft form; conducting a trial administration; processing the data obtained from the trial administration; data analysis, and finalizing the form. SPSS 21,0 software package was used in the analysis of the scale.

Findings

It was found that the correlation coefficients between the scores of each item on the scale and the overall scale score, which is the sum of the scores of all items, ranged between $-,37$ and $,69$. Some items on the scale were removed from the scale because they had a correlation coefficient of less than $0,30$, and the number of items on the scale was reduced to 42. The difference between the mean of the scores obtained from the upper and lower groups separately for each item was analyzed using the independent samples t-test method. The overall test score statistics of the trial form of the attitude scale towards performing improvisation in Turkish music were

calculated as follows: mean overall score, 219,64, the upper value, 221,00, standard deviation, 21,84, and the median, 221,00. The highest and lowest scores in the group were determined as 271,00 and 103,00, respectively. The kurtosis coefficient was determined as 3,83 and the skewness coefficient as -1,16. The chi-square value obtained from Bartlett's test of sphericity was found to be $X^2_{(202)} = 5247,28$, $p < 0,05$. The KMO value calculated for the same data was determined as ,92. The principal components factor analysis was conducted on the 42-item form of the attitude scale developed, and varimax rotation, one of the orthogonal rotation methods, was used as the rotation method. Besides, to determine the number of factors in the scale, the scree plot was used, and the scale was found to have two factors. Cronbach's alpha coefficient was determined as 0,92 for the overall scale. To calculate the test-retest reliability coefficient of the scale developed, the final form of the scale was administered twice with three-week interval on the same student groups, and a significant and moderate level that is almost high correlation was found between the results of the data obtained from both administrations of the scale ($r = 0.66$, $p < .05$).

Discussion & Conclusion

The attitude scale designed by Variş and Cesur (2012) for secondary school level music education has 3 factors and 18 items. They determined that the attitude scale developed for secondary school level music lessons was a valid and reliable scale in measuring the attitudes of secondary school students towards the music course (Variş & Cesur, 2012: 361-374). The scale type used in the aforementioned studies and the analyses conducted and the type of scale developed by Keklik Kal (2020) within the scope of the present study and the analyses conducted are in parallel with each other. Yet, these scales are also different from each other in that the studies mentioned are

at primary and secondary education levels, and the study of Keklik Kal (2020) is at the undergraduate level. As a result of the analyses conducted within the scope of the current study, a valid and reliable scale consisting of 32 items with two factors, namely positive and negative attitudes, which can measure the attitudes of third and fourth-year undergraduate students towards the performance of improvisation, was created.

Türk Makam Müziğinde Taksim İcra Etmeye Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi

Funda Keklik Kal, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0001-7440-7549

Banu Geboloğlu, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0002-0589-3050

Betül Alatlı, Balıkesir Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0003-2424-5937

Öz

Bu çalışmada, Türk müziği eğitimi veren lisans düzeyindeki devlet konservatuvarlarında, Türk sanat müziği enstrümanı icrâ eden 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin taksim icrâsına ilişkin tutumlarını belirlemek için bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır. Araştırma tarama modelinde nicel bir çalışmadır. Türk makam müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik geliştirilen bu ölçek, geçerliği ve güvenilirliği test edilmiş bir ölçektir. Bu alanda yapılmış ilk çalışma olması özelliği ile de Türk müziği alanına sağlayacağı katkı bakımından önem arz etmektedir. Ölçeğin 59 maddelik deneme formu, random seçilen 15 üniversitede öğrenim gören toplam 307 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Yapı geçerliğini saptayabilmek amacı ile yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçek 32 maddelik nihai formuna ulaşmıştır. Elde edilen veriler, ölçek geliştirme sürecinin aşamalarına uygun olarak analiz edilmiştir. Ölçeğin tamamına ait Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı 0,92, test-tekrar-test güvenilirlik katsayısı ise $r=0,66$, $p<.05$ olarak tespit edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, lisans 3. ve 4. sınıf öğrencilerin taksim icrasına yönelik tutumlarını ölçebilecek, olumlu ve olumsuz tutumlar olmak üzere 2 alt boyutlu ve 32 maddeden meydana gelen geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış bir ölçek oluşturulmuştur. Geliştirilen bu tutum ölçeğinin, daha farklı ve uygun örneklerle çalışılarak faktör yapısının doğrulanmasına yönelik araştırmaların yürütülmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Taksim, Tutum ölçeği, Türk müziği

Önerilen Atıf

Keklik Kal, F., Geboloğlu, B. & Alatlı, B. (2021). Türk makam müziğinde taksim icra etmeye yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 1480-1511. DOI: 10.17679/inuefd.914429

*Bu araştırma 2020 yılında çalışılan bir yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

İnönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi
Cilt 22, Sayı 2, 2021
ss. 1480-1511
DOI:10.17679/inuefd.914429

Makale türü:
Araştırma makalesi

Gönderim Tarihi :
12.04.2021
Kabul Tarihi:
13.08.2021

Türk Müziğinde Taksim İcra Etmeye Yönelik Tutum

Ölçeğinin Geliştirilmesi

Arapça kısm'dan türetilen taksim kavramı; bölme, parçalama anlamına gelmektedir. İlk defa bu kavrama "Nevbet-i Mürettep" ismindeki dergide XV. yy'da rastlanılmaktadır. Bir müzik kuramcısı olan Seydi'nin "El-Matla" edvarında görülen, "*bir kişi nevbet-i mürettip seslendirmeyi amaçlarsa, önce bir makam göstere, ondan sonra peşrev ede...*" cümlesi o dönemlerde 'makam gösterme' kavramının 'taksim' teriminin yerine kullanıldığını göstermektedir (Akt., Akdoğu, 1989: 1-2). IX. yy'dan XV. yy'a kadar geçen sürede taksim terimi yerine 'makam gösterme' gibi farklı kelimelerin kullanıldığı düşünülmektedir. Etnomüzikolog Judetz's'e göre taksim; anlık yaratıcılık gerektirdiğinden icrâ anında perde ve usûl kullanımını kısıtlamamakla beraber, perdeler arasındaki uyum kurallarının uygulanmasında ustalık gerektiren bir doğaçlama sanatı olarak ifade edilebilmektedir (Judetz, 2000: 54). Bir taksim başarılı olarak nitelendirilebilmesi, icrâcının sanatındaki marifeti ve makam bilgisi ile doğru orantılıdır (Karadeniz, 1965: 159). Taksim, makamların niteliklerini gösterecek biçimde ses dizileri arasında gezinmeye ve icrâcının anlık ruh hâli ile usûle bağlı olmadan icrâ edilen bir saz müziği olarak ifade edilebilmektedir. Bir icrâcının taksim yapabilmesi için icra yeteneğinin yanı sıra gerekli nazari bilgilere sahip olması ve aynı zamanda çalgı hâkimiyetinin de belirli bir düzeyde olması gerektiği düşünülmektedir. Yapılan literatür incelemelerine istinaden, taksim usûlsüz icrâ edilmesi görüşünden farklı olan bir düşünceye de rastlanılmıştır. Türk müziği tarihinde 4/4'lük ölçüde notaya alınmış bazı taksimlerin olduğu, taksim bir ölçü kalıbına bağlı olarak ortaya çıktığı ve geçmişte bu şekilde yapıldığı görülmüştür (Başara, 2010: 130).

Bir icrâcının daha nitelikli taksimler ortaya koyabilmesi için fiziksel ve psikolojik bir takım özellikleri de taşıması gerektiği düşünülmektedir. Bu özelliklere ek olarak bireylerin taksim kavramına yönelik tutumlarını da ekleyebilmek mümkündür. Bireyin taksim kavramına ilişkin olumlu ya da olumsuz bir tutum içerisinde olması, taksim icrasını dolaylı yünden etkilediği düşünülmektedir. Bu sebeple bireylerin tutumlarının belirlenmesi oldukça önemli bir

durumdur (Öztürk ve Kalyoncu, 2014: 235). Bireylerin taksim icrasına yönelik tutumları, hafızalarında sakladıkları olumlu ya da olumsuz değerlendirmelerin oluşturduğu bir ürün olarak ifade edilebilmektedir.

Tutum kavramının bugüne kadar birçok tanımının olmasına karşılık, geleneksel tutum tanımlarının her biri farklı bir kavramlaştırma içerebilmekte, her biri tutumun farklı bir yönünü ifade edebilmektedir. Tutum, Herbert Spencer tarafından ilk defa 1862'de "bireyin zihinsel durumu" anlamına gelen bir kavram olarak kullanıldığı görülmüştür (Akt., Şen, 2011: 38). Tutumlar bireylerin başka bireyler, düşünceler ve nesnelere ile ilgili değerlendirmeleridir. Tutumlar bireylerin davranışlarını belirledikleri için önemlidir. Chapman (1999)'a göre tutum; eşyalara, olaylara ve kişilere zihinsel bir bakış biçimi olarak ifade edilebilmektedir. Aynı zamanda tutumların durağan olmayıp tam aksine, süreklilik arz eden algısal ve dinamik bir süreç olduğu da bilinmektedir (Chapman, 1999: 3-4). Tutum, gözle görülebilen bir özelliğe sahip olmadığı için sergilenebilen bir davranış değil fakat bireyin davranışlarından bir çıkarsama yapılarak o bireye atfedilen davranışa hazırlayıcı bir tepki ön eğilimidir (Arkonaç, 2012: 138). Bu bağlamda tutumun, bireyin eyleme geçmeden önceki düşüncesini ifade ettiği söylenebilir. Phillips (2003), tutumların iki türde oluşabileceğine değinmiştir. Birey, ya başkalarının geliştirdiği tutumlardan etkilenecek ya da bir tutum nesnesiyle etkileşimde bulunarak kendi tutumlarını oluşturabilmektedir (Phillips, 2003: 3). Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar (2017)' da tutumun öğelerini duygusal, bilişsel ve davranışsal olmak üzere üç başlıkta incelemiş ve bu üç öğenin birbiri ile organize olduğunu ifade etmiştir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017: 131-132). Tutum ve davranış ikilisi arasında güçlü bir bağ olduğu söylenebilir. Ancak bireyde her zaman için gerçekleşen davranışların kaynağı olarak tutumların gösterilmesi doğru olmayabilir (Kızıklı, 2019: 43). Birey görmüş olduğu dikkat çeken bir obje için olumlu bir tutum geliştirilebilmekte fakat o obje ile ilgili bir davranışa yönelim göstermeyebilmektedir. Böylece de tutum-davranış tutarsızlıkları ortaya çıkmaktadır (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017: 134-140).

Türk müziğinde taksim tahlilleri üzerine yapılmış çalışmaların bazılarında (Kaçar, 2000; Erdoğan, 2010; Özdemir, 2008; Meralli, 2020; Gürel, 2016; Aydemir, 2010; Işıktaş, 2011 vd.) taksimin makamsal ve teknik yönleri, taksim icracılarının kişisel motifleri, makam geçkileri, taksimlerde kullanılan ses alanları ve frekans değerleri, üslup ve tavır özellikleri vb. konuların incelendiği, Çalhan (2020) tarafından da Türk makam müziğinde taksim icrasına yönelik bir tutum ölçeği geliştirildiği görülmüştür.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Taksim, dinleyicinin kulağını kendinden sonra icrâ edilecek olan eserin makamına hazırlaması, özgün melodilerden oluşması, klâsik fasılların, Mevlevî ayinlerinin ve dinî müziğimizin önemli ayinlerinin vb. gibi diğer türlerin, arasında ya da başında icrâ edilmesi özelliği ile Türk makam müziğindeki yeri ve öneminin açıkça ifade edildiği görülebilmektedir. Bu araştırmada, Türk müziği eğitimi veren lisans düzeyindeki devlet konservatuvarlarında öğrenim gören öğrencilere ilişkin, Türk makam müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik bir tutum ölçeği geliştirmek amaç edinilmiştir. Bu çalışmanın literatür taraması sonucuna göre, taksim icrâ etmeye yönelik lisans düzeyinde öğrenci tutumunu geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçebilecek, çalışmalardan ilki olması özelliği ile de önem arz ettiği düşünülmektedir.

Yöntem

Bu araştırmada bireylerin taksim icra etmeye yönelik tutumlarına ilişkin bir ölçek geliştirilmesi amaçlandığından araştırma tarama modelinde nicel bir araştırmadır. Tarama modelinde araştırmalarda, araştırmaya konu olan birey, obje ya da herhangi bir olay, kendi şartları dâhilinde ve olduğu gibi betimlenmeye çalışılır, hiçbir şekilde onları etkileme veya değiştirme çabası gösterilmez (Karasar, 2005: 77).

Yapılan araştırmanın, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Karar Belgesi'nin 29.11.2019 tarihli, 11 numaralı oturum ve 06 numaralı karar sayısınca tüm izinleri alınmıştır. Bu araştırma, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında,

Türk müziği eğitimi veren devlet konservatuvarının lisans düzeyindeki 3. ve 4. sınıflarında öğrenim gören ve vurmali çalgılar hariç, Türk sanat müziği çalgısı icrâ eden öğrenciler ve Türkiye'nin yedi bölgesinde yer alan birbirinden farklı 15 üniversite ile sınırlandırılmıştır. Aynı zamanda bu araştırmada geliştirilen taksim icrâsına yönelik tutum ölçeğinin güvenilirlik aşamasının son bölümünde test-tekrar-test yönteminden faydalanılmıştır. İlki 28 Şubat 2020 tarihinde gerçekleştirilen test-tekrar-test yöntemi çalışmasına Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi ve Ege Üniversitesinde öğrenim görmekte olan 70 öğrenci dâhil edilmiştir. İlk uygulamanın ardından üç hafta sonra tekrarı yapılacak olan bu yöntem, corona virüs salgınının kısa zamanda küresel salgın haline dönüşmesi ve binlerce insanın ölümüne sebep olmasının ardından, Dünya Sağlık Örgütü tarafından covid-19 pandemisi ilan edilmesi ile yarım kalmıştır. 16 Mart 2020 ile tüm eğitim kurumlarının eğitim-öğretime ara vermesi bu çalışmanın gidişatını olumsuz yönde etkilemiş olup, test-tekrar-test yönteminde de ulaşmayı hedeflediğimiz öğrenci sayısının düşmesine neden olmuştur. Bu sebeple bu çalışma, test-tekrar-test yönteminin son bölümünde ulaşılabilen öğrenci sayısı 15 ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca araştırmanın çalışma grubu, soruları samimi ve içtenlikle cevapladığı varsayılmıştır. Çalışmanın evreni, Türkiye'de lisans düzeyinde Türk müziği eğitimi veren devlet konservatuvarlarında, Türk sanat müziği çalgısı icrâ eden 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden meydana gelmektedir. Çalışmanın örneklemini ise, hiçbir yanlılık aranmadan Türkiye'de farklı bölgelerden basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiş üniversitelerin devlet konservatuvarlarında, 2019-2020 eğitim-öğretim yılları içerisinde öğrenim gören ve vurmali çalgılar hariç Türk sanat müziği çalgısı icrâ eden 3. ve 4. sınıf öğrencileri (n=307) oluşturmaktadır. Basit tesadüfi örnekleme (random), evrende var olan tüm unsurların birbirine eşit biçimde seçilme şansına sahip oldukları örnekleme biçimidir (Karasar, 2005: 113). Lisans 1. ve 2. sınıflar, taksim icrasının gerektirdiği belirli bir nazari bilgi seviyesine henüz ulaşamadıkları, bireysel çalgıları üzerinde tam anlamıyla hâkimiyet sağlayamadıkları ve her öğrencinin belirli bir

alt yapıya sahip olarak lisans eğitimine başlayamadığı ihtimalleri göz önünde bulundurularak çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Türk Sanat Müziği Çalgısı İcra Eden Öğrencilerin Kişisel Bilgilere Göre Dağılımı

Tablo1. Sınıf Seviyelerine Göre Dağılımı

Üniversiteler	Sınıf Seviyeleri		Toplam
	3.Sınıf	4.Sınıf	
Akdeniz Üniversitesi	2	9	11
Kafkas Üniversitesi	6	8	14
Fırat Üniversitesi	9	17	26
Selçuk Üniversitesi	10	5	15
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	5	11	16
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	8	6	14
Ege Üniversitesi	26	25	51
Gaziantep Üniversitesi	14	27	41
Dicle Üniversitesi	4	12	16
Afyon Kocatepe Üniversitesi	19	18	37
İstanbul Üniversitesi	5	3	8
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	9	2	11
İstanbul Teknik Üniversitesi	3	20	23
Sakarya Üniversitesi	9	8	17
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	1	6	7
Toplam	130	177	307

Tablo 1’de her bir üniversiteden elde edilen verilere göre, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında 3. ve 4. sınıflardan ölçek uygulamasına toplamda 307 öğrenci katılmıştır. Üçüncü sınıf seviyesinden 26 öğrenci ile en yüksek Ege Üniversitesi, 1 öğrenci ile en düşük Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, dördüncü sınıf seviyesinden 27 öğrenci ile en yüksek Gaziantep Üniversitesi, 2 öğrenci ile en düşük Ondokuz Mayıs Üniversitesinden katılım sağlanmıştır.

Tablo 2. Cinsiyete Göre Dağılımı

Üniversiteler	Cinsiyet			Toplam
	Belirtilmemiş	Kız	Erkek	
Akdeniz Üniversitesi	-	4	7	11
Kafkas Üniversitesi	-	6	8	14
Fırat Üniversitesi	-	13	13	26
Selçuk Üniversitesi	-	4	11	15
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	-	3	13	16
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	-	9	5	14
Ege Üniversitesi	1	22	28	51
Gaziantep Üniversitesi	-	20	21	41
Dicle Üniversitesi	-	9	7	16
Afyon Kocatepe Üniversitesi	1	14	22	37
İstanbul Üniversitesi	-	3	5	8
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	-	4	7	11
İstanbul Teknik Üniversitesi	-	6	17	23
Sakarya Üniversitesi	-	2	15	17
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	-	1	6	7
Toplam	2	120	185	307

Tablo 2’de her bir üniversiteden elde edilen verilere göre, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında ölçek uygulamasına katılan 307 öğrenciden cinsiyet ayrımına göre; kız öğrenciler arasında 22 öğrenci ile en yüksek Ege Üniversitesi, 1 öğrenci ile en düşük Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, erkek öğrenciler arasında 28 öğrenci ile en yüksek Ege Üniversitesi, 5’er öğrenci ile en düşük Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesinden katılım sağlanmıştır.

Tablo 3. Bireysel Çalgılarına Göre Dağılımı

Üniversiteler	Kanun	Klasik Kemençe	Viyolonsel	Klarnet	Ud	Keman	Ney	Tanbur	Belirtilmeye değil	Toplam
Akdeniz Üniversitesi	4	1	-	-	6	-	-	-	-	11
Kafkas Üniversitesi	1	-	-	-	7	4	2	-	-	14
Fırat Üniversitesi	4	2	2	1	6	6	4	-	1	26
Selçuk Üniversitesi	3	1	-	-	3	2	6	-	-	15
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	1	1	1	2	4	3	4	-	-	16
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	2	4	1	-	3	1	1	2	-	14
Ege Üniversitesi	5	5	5	3	4	11	8	10	-	51
Gaziantep Üniversitesi	6	2	2	-	11	15	2	3	-	41
Dicle Üniversitesi	1	2	-	-	2	11	-	-	-	16
Afyon Kocatepe Üniversitesi	4	1	4	-	13	6	2	7	-	37
İstanbul Üniversitesi	2	-	-	-	3	-	3	-	-	8
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	3	-	-	-	4	-	4	-	-	11
İstanbul Teknik Üniversitesi	3	4	-	1	4	4	6	1	-	23
Sakarya Üniversitesi	-	2	-	2	4	2	2	5	-	17
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	-	-	-	-	2	2	3	-	-	7
Toplam	39	25	15	9	76	67	47	28	1	307

Tablo 3'te her bir üniversiteden elde edilen verilere göre, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında 3. ve 4. sınıflardan ölçek uygulamasına katılan 307 öğrenciden bireysel çalgı ayırımına göre, Gaziantep Üniversitesinde 15 öğrenci ile en fazla keman çalgısını icra eden öğrencilerin, onu takiben Afyon Kocatepe Üniversitesinde 13 öğrenci ile ud çalgısı icra eden öğrencilerin uygulamaya katıldığı görülmüştür.

Verilerin Toplanması

Bu başlık altında Taksim icra etmeye yönelik tutum ölçeğinin geliştirilme süreci ele alınmıştır. Madde yazımına geçilmeden önce ilgili alanda literatür taraması yapılmış ve benzer ölçekler incelenmiştir. Bununla birlikte Afyon Kocatepe Üniversitesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi ve Fırat Üniversitesi Türk müziği devlet

konservatuvarı 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören toplam 40 kişilik bir öğrenci grubu ile kompozisyon çalışması yapılmıştır.

Öğrencilerin taksim icrâ etmeye yönelik duygu, düşünce ve görüşleri ile ilgili yazmış oldukları kompozisyonlar ve literatür taraması esas alınarak, öğrencilerin taksim icrâsına yönelik tutumlarına ilişkin, tüm boyutları içerisine alan 90 madde yazılmıştır. Ölçek beşli Likert tipi formatında hazırlanmıştır. Yanıtlar, “Kesinlikle Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklindedir. Olumlu ifadeli maddeler 5, 4, 3, 2, 1 şeklinde puanlanırken, olumsuz ifadeli maddeler ters çevrilerek puanlama buna göre hesaplanmıştır.

Ölçek maddelerine ilişkin uzman görüşü almak üzere araştırmacılar tarafından “Uzman Görüş formu” geliştirilmiştir. Bu aşamada ölçeği inceleyen uzmanlara, ölçeğin kapsamı, geliştirilme amacı ve kendisinden beklenenlerin yer aldığı bir yönerge iletilmiş ve uzmanlar her bir maddeye yönelik görüşlerini “Bu madde uygun”, “Bu madde uygun değil” ve “Bu madde şu şekilde değiştirilsin” olarak ifade etmişlerdir. Hazırlanan taslak ölçeğin uygunluğu için; bir Türk dili ve edebiyatı uzmanı, bir ölçme ve değerlendirme uzmanı ve beş Türk müziği uzmanının görüşleri alınmıştır. Uzmanlardan elde edilen görüşler doğrultusunda taslak ölçek üzerinde gerekli düzenlemeler yapılmış ve yapılan bu düzenlemeler sonucunda ölçek 59 maddelik deneme formu elde edilmiştir.

Elde edilen deneme formu ile deneme uygulamasının yerine getirilebilmesi için Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesinden gerekli izin alınmıştır. Daha sonra deneme uygulamasından önce gerekli düzeltmeleri yapabilmek için, ölçek maddelerinin anlaşılabilirliği ve yaklaşık uygulama süresini belirlemek amacı ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden oluşan on kişilik bir gruba ölçek, ön deneme formu olarak uygulanmıştır. Bu uygulamaya katılan öğrencilerin dördü erkek, altısı kızdır ve beşi lisans 3. sınıf, beşi ise lisans 4. sınıf öğrencisidir. Uygulama anında ve sonrasında öğrencilerin fikirleri değerlendirilerek eksik

ya da anlaşılmayan kısımlarda düzeltmeler yapılmış ve ölçeğin ön deneme formu ortalama uygulama süresi de hesaplandıktan sonra deneme uygulamasına hazır hale getirilmiştir.

Deneme formu 3 bölümden meydana gelmektedir;

- Yönerge,
- Kişisel Bilgiler,
- Maddeler ve cevap seçenekleri.

Türk makam müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin 59 maddelik deneme formu, Türk müziği eğitimi veren devlet konservatuvarlarının, lisans 3. ve 4. sınıflarında öğrenim gören ve Türk sanat müziği enstrümanı icrâ eden toplam 307 öğrenciye uygulanmıştır. Deneme formundan elde edilen veriler doğrultusunda ölçeğin nihai formu elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Ölçek analizinde SPSS 21,0 paket programı kullanılmıştır. Türk makam müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi kapsamında madde analizi, ölçeğin geçerliği ve güvenilirliğini belirlemeye ilişkin analizler yapılmıştır. Araştırma kapsamında geliştirilen ölçekte yer alan maddelere ilişkin madde analizi süreci yürütülmüştür. Bağımsız Gruplar t-Testi yoluyla, maddelerin o madde ile ölçülmek istenen niteliğe sahip olanlar ve sahip olmayanları yeterli seviyede ayırt edebildiğini göstermek amacıyla %27'lik alt-üst grup ortalamalarının farklılaşp farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Madde analizi, ölçekte yer alan maddelerin her birinin ölçtüğü özellik ile ölçeğin tamamının ölçtüğü özelliğin aynı olup olmadığını saptamak amacıyla yapılmaktadır. Bu bağlamda ölçekte bulunan maddelerin her birine ait madde puanı ve ölçekte bulunan bütün maddelere ait puanların toplamından meydana gelen ölçek puanı arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı yöntemi ile hesaplanmıştır.

Türk makam müziğinde taksim icra etmeye yönelik geliştirilen tutum ölçeğinin, amacına uygun olup olmadığını tespit edebilmek için ölçekle ilgili geçerlik kanıtları saptanmaya

çalışılmış ve faktör analizi ile ölçeğin yapı geçerliği test edilmiştir. Ölçeğin faktör yapısını ortaya çıkarmak için yapılan açımlayıcı faktör analizindeki faktörler tespit edilirken, özdeğerler ve yamaç-birikinti grafiğinden istifade edilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğini ortaya çıkarmak için ölçeğin alt boyutları arasındaki korelasyon değerleri hesaplanmış ve açıklanmıştır.

Maddelerin madde-toplam test puanı korelasyonu ve cronbach alfa güvenilirlik katsayısı değeri, ölçeğin güvenilirliğini test etmek için hesaplanmıştır. Bunun yanı sıra ölçeğin test-tekrar-test güvenilirliği de incelenmiştir. Test-tekrar-test güvenilirliği için ölçek 15 kişilik bir gruba 3 hafta ara ile uygulanmıştır. Tespit edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediği araştırılmış, çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 1 aralığında yer almadığı görülmüştür. Bu sebeple araştırma esnasında geliştirilen ölçeğin test-tekrar-test güvenilirliği parametrik olmayan istatistiksel testlerden Spearman Brown Sıra Farkları korelasyon katsayısı ile hesaplanmıştır.

Bulgular

Geliştirilen ölçeğin deneme formunda bulunan maddelerin standart sapma değerleri, alt-üst grup t değerleri, aritmetik ortalama değerleri, madde-ölçek korelasyon katsayıları Tablo 4'te verilmiştir. Ortanca ve tepe değeri ile çarpıklık ve basıklık değerleri de yapılan analizler sonucu belirtilmiştir.

Tablo 4. Ölçeğin Deneme Formunda Yer Alan Maddelerin Betimsel İstatistikleri

Madde No	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Madde Toplam Korelasyonu	Ayırtedicilik t Değeri (Alt%27-Üst %27)
M1	4,59	,72	,59*	-6,48*
M2	2,14	1,29	-,15*	1,63
M3	4,07	1,00	,48*	-5,80*
M4	1,97	1,04	-,37*	4,28*
M5	4,52	,84	,58*	-6,82*
M6	2,49	1,19	,14*	-4,32*
M7	2,81	1,22	,34*	-7,10*

M8	2,44	1,15	,04*	-2,03*
M9	4,21	,98	,50*	-7,77*
M10	2,07	1,14	-,22*	2,38*
M11	4,36	,89	,47*	-6,08*
M12	4,49	,78	,56*	-7,72*
M13	2,55	1,16	-,00*	-,93
M14	3,57	1,15	,41*	-7,13*
M15	4,31	,92	,59*	-9,36*
M16	4,44	,83	,61*	-9,02*
M17	4,64	,76	,63*	-6,75*
M18	3,54	1,01	,41*	-6,31*
M19	3,64	1,02	,36*	-6,08*
M20	4,46	,92	,57*	-7,99*
M21	3,32	1,28	,35*	-7,50*
M22	3,45	1,24	,46*	-8,69*
M23	3,84	1,18	,29*	-3,42*
M24	4,22	,93	,61*	-10,37*
M25	2,92	1,13	,22*	-4,08*
M26	3,40	1,20	,05*	-,86
M27	3,41	1,25	,16*	-1,80
M28	2,81	1,28	,04*	-,35
M29	3,92	1,10	,42*	-5,81*
M30	4,20	,90	,65*	-9,64*
M31	4,21	1,00	,36*	-4,44*
M32	3,36	1,34	,34*	-6,00*
M33	4,13	1,06	,38*	-5,71*
M34	3,99	1,08	,37*	-6,65*
M35	3,94	,96	,37*	-5,46*
M36	3,64	,95	,48*	-6,79*
M37	4,10	,93	,52*	-7,79*
M38	4,15	1,03	,52*	-7,84*
M39	3,87	1,19	,25*	-2,72*
M40	4,42	,81	,60*	-9,60*
M41	4,08	1,01	,60*	-8,46*
M42	3,88	1,09	,62*	-11,56*

M43	4,45	,81	,69*	-9,59*
M44	4,35	,87	,54*	-8,01*
M45	3,50	1,21	,34*	-4,71*
M46	4,29	,88	,59*	-10,69*
M47	3,55	1,27	,23*	-3,73*
M48	4,49	,78	,65*	-9,61*
M49	4,33	,91	,57*	-7,78*
M50	3,75	1,16	,47*	-8,39*
M51	2,84	1,26	,02*	-1,23
M52	3,01	1,23	,16*	-1,64
M53	4,21	,99	,61*	-9,58*
M54	3,21	1,29	,31*	-4,27*
M55	4,12	,99	,58*	-8,59*
M56	3,51	1,18	,35*	-6,92*
M57	3,92	,94	,44*	-5,91*
M58	3,81	1,06	,27*	-4,27*
M59	3,72	1,12	,19*	-3,20*

*p<.05

Tablo 4 incelendiğinde, ölçekte bulunan her bir maddeye ait puanlar ile bütün maddelerin sahip olduğu puanların toplamından meydana gelen ölçek puanı arasındaki korelasyon katsayıları görülmektedir. Tabloda yer alan her maddeye ait ölçek puanı ile her maddenin sahip olduğu madde puanı arasındaki korelasyon katsayıları -,37 ile ,69 arasında farklılaştığı görülmektedir. Madde ile toplam ölçekten alınan puan arasındaki ilişkinin ,30'dan yüksek olması beklenmiş ve madde toplam korelasyonu ,30'dan düşük olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Yapılan analizler sonucunda tespit edilen ,30'luk korelasyon değeri güvenilirlik açısından "iyi" bir değer olarak ifade edilebilmektedir (Şencan, 2005: 113). m2, m4, m6, m8, m10, m13, m23, m25, m26, m27, m28, m39, m47, m51, m52, m58, m59 maddeler ,30'dan düşük korelasyon kat sayısına sahip oldukları için ölçekten atılmış ve elde edilen ölçek 42 maddeye indirgenmiştir. Ayrıca bu korelasyon değerleri istatistiksel açıdan 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular, ölçekte bulunan her

maddenin ölçtüğü nitelik ile ölçeğin genel anlamda ölçmüş olduğu niteliğin aynı olduğu, şeklinde yorumlanabilir.

Uygulamaya dâhil olan öğrencilerin ölçekteki her bir maddeye vermiş oldukları cevaplara karşılık gelen değerlerin toplanması ile meydana gelen ölçek puanları, en yüksek orandan en düşüğe doğru düzenlenmiştir. Toplam 307 kişilik öğrenci grubundan en yüksek ve en düşük puanlara sahip 83'er kişi üst % 27' lik ve alt % 27' lik grupları temsil etmektedir. Bu oluşuma bağlı olarak her madde için üst ve alt gruptan ayrı ayrı edinilen puanların ortalamaları arasındaki fark Bağımsız Gruplar t- Testi yöntemi ile incelenmiştir. Üst ve alt gruplarda bulunan öğrencilerin maddelere verdikleri cevaplara ait puanların ortalamalarının, istatistiksel olarak ölçekteki bütün maddeler için 0,05 düzeyinde farklılık gösterdiği saptanmıştır. Analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre, ölçekte yer alan her maddenin, o madde ile ölçülmek istenilen özelliğe sahip olanlar ile sahip olmayanları iyi derecede ayırabildiği görülmektedir. Türk makam müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik geliştirilen tutum ölçeğinin deneme formu toplam test puanı istatistikleri, toplam test puanı açısından ortalama 219,64, tepe değer 221,00, standart sapma 21,84, ortanca ise 221,00 olarak hesaplanmıştır. Grupta yer alan en yüksek puan ise 271,00, en düşük puan ise 103,00 olarak tespit edilmiştir. Basıklık kat sayısı 3,83, çarpıklık kat sayısı ise -1,16 olarak belirlenmiştir. Edinilen bulgular, verilerin normal bir dağılıma yakın bir dağılım biçimi göstermiş olduğu şeklinde yorumlanabilir.

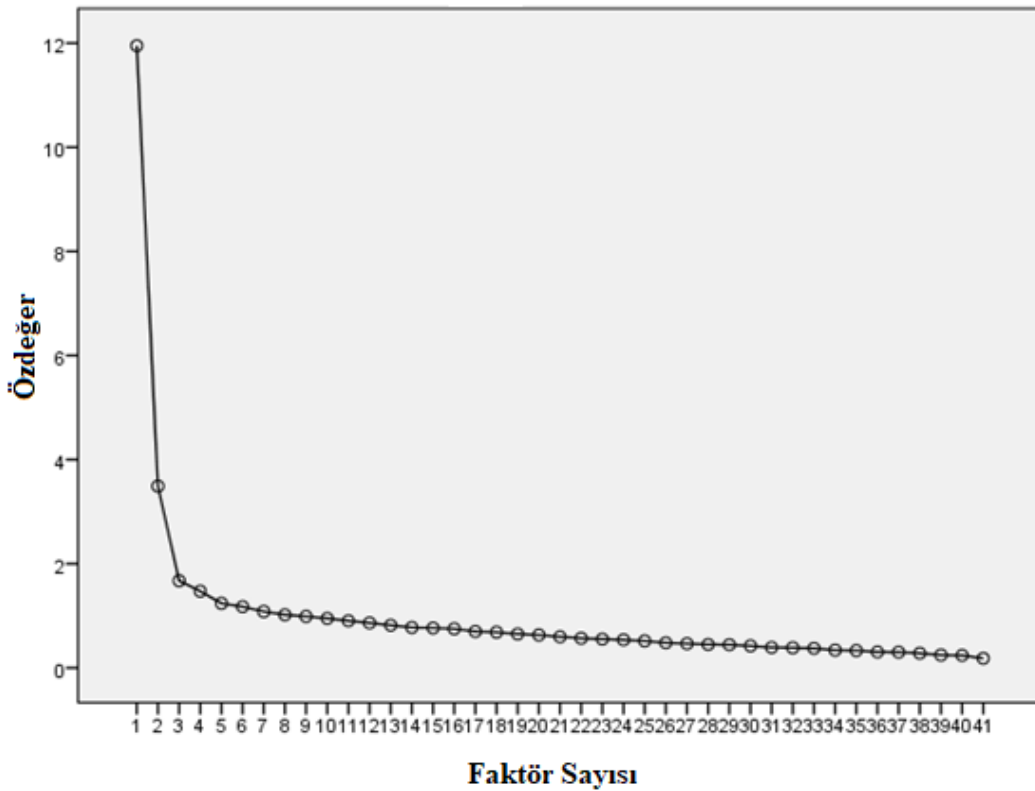
Ölçeğin Geçerliğine İlişkin Bulgular

Geliştirilen ölçeğin yapı geçerliğini tespit etmek için 307 kişilik gruptan edinilen bulgulara açımlayıcı faktör analizi uygulanmış daha sonra bu analiz sonucuna göre ölçekte gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Deneme uygulaması yapılan ölçekten alınan verilerin faktör analizi için uygulanabilirliğini gösteren ve verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için Bartlett Küresellik Testi; örneklem büyüklüğünün faktörleştirmeye uygunluğunu test etmek amacıyla da Kaiser Meyer Olkin (KMO) testi uygulanmıştır. Bartlett Küresellik

Testinden elde edilen ki- kare değeri ise $X_{820}^2 = 5247,28$, $p < 0,05$ olarak bulunmuştur. Aynı veriler için hesaplanan KMO değeri ,921 olarak tespit edilmiştir. KMO değerinin ,60' dan daha yüksek olması ve Barlett testinin anlamlı çıkması, verilerin faktör analizi için uygun olduğunu sonucunu işaret etmektedir (Büyüköztürk, 2007: 126). Elde edilen bulgular ışığında ölçeğin deneme formundan gelen verilerin faktör analizine uygun olduğu görülmektedir.

Türk makam müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik geliştirilen tutum ölçeğinin 42 maddelik formu üzerinde temel bileşenler faktör analizi uygulanmış ve dik döndürme yöntemlerinden olan varimax, döndürme yöntemi olarak kullanılmıştır. Aynı zamanda ölçekte yer alan faktör sayısını belirlemek amacıyla yamaç-birikinti grafiğinden faydalanılmıştır.

Şekil 1. Açımlayıcı Faktör Analizi sonucu elde edilen Yamaç Birikinti Grafiği

Yamaç birikinti grafiği incelendiğinde yüksek ivmeli düşüşün üçüncü faktörden sonra plato yaptığı yani üçüncü noktadan sonra azaldığı görülmektedir. Bu bağlamda dördüncü ve ondan sonraki faktörlerin varyansa uyguladıkları katkının azalmakta olduğu ve ek varyansların

katkılarının birbirlerine yakın olduğu görülmektedir (Şekil-1). Geliştirilen ölçeğin üç faktör ile analizi yapıldığında açıklanan varyans ile ölçek boyutları yeterli olmadığı için ölçeğin iki faktör ile sınırlandırılması uygun görülmüştür. Bu doğrultuda elde edilen veriler ışığında, her bir faktöre dâhil olan maddeler incelenmiş ve incelenen maddelerin benzer nitelikleri ölçtüğü gözlenmiştir.

Buna göre Yamaç Birikinti Grafiği incelendiğinde geliştirilen ölçeğin iki faktörlü olmasına karar verilmiş ve açıklayıcı faktör analizi bu iki faktör için tekrar hesaplanmıştır. Faktörlerin toplam varyansa yaptıkları katkıyı görebilmek için Tablo 5' e bakıldığında, birinci faktör değeri % 32,88, ikinci faktör değeri ise % 8,87' dir. Belirlenen bu iki faktörün varyansa uyguladıkları toplam katkının % 41,75 olduğu görülmektedir. Açıklanan varyansın % 40 ile % 60 arasında olması, çok faktörlü desenlerde yeterli düzey olarak kabul edilmektedir (Çokluk vd., 2012: 245).

Tablo 5. Türk Makam Müziğinde Taksim İcra Etmeye Yönelik Tutum Ölçeğine İlişkin Özdeğerler ve Faktörlerin Açıkladıkları Varyans Oranları

Özdeğerler				Döndürülmüş Kareler Toplamı		
Faktör	Özdeğer	Açıklanan Varyans (%)	Toplam Varyans (%)	Özdeğer	Açıklanan Varyans (%)	Toplam Varyans (%)
1	10,86	33,95	33,95	10,52	32,88	32,88
2	2,49	7,79	41,75	2,84	8,87	41,75

Ölçeği meydana getiren her iki faktörde yer alan maddelere ilişkin ifadelerden yola çıkılarak, bu iki faktörün, “Olumlu tutumlar” ve “Olumsuz tutumlar” olmak üzere iki başlıkta toparlanmasına karar verilmiştir. Geliştirilen ölçeğin faktör sayısı belirlendikten sonra maddelerin faktörler üzerindeki dağılımı incelenmiş ve ölçekteki maddelerin hangi faktörde güçlü korelasyonun olduğunu tespit edebilmek için döndürülmüş bileşenler matrisi oluşturularak maddelerin faktör yük değerlerinin kabul seviyesini karşılayıp karşılamadığı gözletilmiştir (Tablo- 6).

Tablo 6. Türk Makam Müziğinde Taksim İcrâ Etmeye Yönelik Tutum Ölçeğinde Yer Alan Maddelerin Faktör Yükleri

	Faktör	
	1	2
M43	,78	
M17	,77	
M48	,74	
M16	,72	
M5	,70	
M46	,70	
M24	,69	
M12	,68	
M40	,67	
M53	,66	
M15	,66	
M1	,65	
M30	,65	
M49	,65	
M44	,63	
M20	,63	
M55	,62	
M11	,59	
M41	,57	
M3	,56	
M38	,53	
M9	,52	
M37	,46	
M29	,46	
M57	,46	
M33	,45	
M31	,38	
M32		,75
M21		,73
M7		,72
M45		,69
M54		,61

Geliştirilen tutum ölçeğinin açımlayıcı faktör analizinde, faktör yük değeri ,30 olarak belirlenmiştir. Maddeler arasında faktör yük değeri ,30 ve altında olan maddeler ve belirlenen her iki faktörle uyum içerisinde olmayan maddelerin ölçekten çıkarılmasına, faktör yük değeri ,30 ve üzerinde olan maddelerin ise ölçekte kalmasına karar verilmiştir. Tablo 6'daki her bir madde incelendiğinde bütün maddelerin yük kabul düzeyinin yüksek değerde olduğu yani ,30 ve üzerinde seyrettiği görülmektedir. Bir maddenin bir faktörü veya bir yapıyı iyi derecede

ölçtüğünü söyleyebilmek için bu faktör yükünün ,30 ya da ,30'dan daha yüksek bir değerde olması gerekmektedir (Karaman, 2015: 31). Ölçeğin deneme formundaki m2, m4, m6, m8, m10, m13, m14, m18, m19, m22, m23, m25, m26, m27, m28, m34, m35, m36, m39, m42, m47, m50, m51, m52, m56, m58, m59 maddelerinin yapılan analiz sonucu çalışmadığı görülerek ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. Yapılan analiz sonucunda m1, m3, m5, m9, m11, m12, m15, m16, m17, m20, m24, m29, m30, m31, m33, m37, m38, m40, m41, m43, m44, m46, m48, m49, m53, m55, m57 maddelerinin birinci faktör altında; m7, m21, m32, m45, m54 maddelerin ise ikinci faktör altında toplandığı görülmektedir (Tablo- 6). Faktör yük değerlerinin birinci faktörde ,38 ile ,78 arasında; ikinci faktörde ise ,61 ile ,75 arasında değiştiği tespit edilmiştir.

Tablo 7. Türk Makam Müziğinde Taksim İcra Etmeye Yönelik Tutum Ölçeğinin Deneme Formuna Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Faktör 1: Olumlu Tutumlar			Açıklanan Varyans: %32,88
Eski Madde No	Yeni Madde No	İfadeler	Faktör Yüğü
1	1	Taksim icrâ ederken duygularımı ifade etmek, benim için önemlidir.	,65
3	2	Taksimleri taklit ederek icrâ etmenin beni geliştirdiğini düşünürüm.	,56
5	3	Çok fazla taksim dinlemenin, taksim icrâsı için yol gösterici olduğunu düşünürüm.	,70
9	5	Çalgı icrâcısının çalgıdaki teknik becerisi ile taksim icrâsı arasında doğru orantı olduğunu düşünürüm.	,52
11	6	Çalgının yapısal (fiziksel) anlamda iyi olması taksim icrâsına olumlu yönde etki eder.	,59
12	7	Çalgının tınısal anlamda iyi olması taksim icrâsına olumlu yönde etki eder.	,68
15	8	Farklı formlarda eserler dinleyerek taksim icrâmı geliştirebileceğimi düşünürüm.	,66
16	9	Çalgımla ne kadar çok eser icrâ edersem o kadar iyi taksim yapabilirim.	,72
17	10	Taksim icrâ edeceğim makamı çok iyi bilmem, icrâ	,77

edeğim taksimi olumlu yönde etkiler.			
20	11	Çalgıyı sevmenin taksim icrâsını olumlu etkilediğini düşünürüm.	,63
24	13	Taksim icrâ edebildiğimi düşünmek, beni daha çok taksim icrâ etmeye teşvik eder.	,69
29	14	Transpoze taksim çalışmalarının taksim icrâsını olumlu etkilediğini düşünürüm.	,46
30	15	Bireysel olarak icrâ ettiğim taksimlerden keyif alırım.	,65
31	16	Yalnızken taksim icrâ ettiğimde heyecanlanmam.	,38
33	18	Taksim icrâ etmenin ayrı bir yetenek olduğunu düşünürüm.	,45
37	19	Taksim icrâ ederken nüans kullanmaktan kaçınmam.	,46
38	20	Etüt çalışmalarının taksim icrâsını geliştirdiğini düşünürüm.	,53
40	21	Taksim icrâsının bireyin içinden gelen duygu yoğunluğunu yansıtmaya biçimi olduğuna inanırım.	,67
41	22	Taksim icrâ ederken çeşni kullanmaya özen gösteririm.	,57
43	23	Taksim icrâsını beğendiğim bir icrâcıdan dinlediğim taksimler, gelişimime olumlu yönde katkı sağlar.	,78
44	24	Doğaçlama becerisi yüksek olan bireylerin daha ahenkli taksim icrâ ettiklerini düşünürüm.	,63
46	26	Taksim icrâ edebilmenin üretkenlik ile doğru orantılı olduğunu düşünürüm.	,70
48	27	Çalgımla ne kadar çok taksim pratiği yaparsam o kadar güzel taksim yapabilirim.	,74
49	28	Birbirine yakın makamları bilmenin taksim icrâsını olumlu etkileyeceğine inanırım.	,65
53	29	Meslek çalgısı dersinde taksim çalışmalarının yapılmasının taksim icrâ becerisini arttırdığını düşünürüm.	,66
55	31	Herhangi bir taksim icrâsını dinlerken çalgımla eşlik etmek, taksim icrâ becerimi geliştirir.	,62
57	32	Taksim icrâsında benim için en önemli şey tavrıdır.	,46
Faktör 2: Olumsuz Tutumlar			Açıklanan Varyans: % 8,87
32	17	Yakın arkadaşlarımla yanında taksim icrâ etmek beni strese sokar.	,75
21	12	Taksim icrâ ederken utanırım.	,73
7	4	Taksim icrâ ederken duygularımı ifade etmek, benim için önemlidir.	,72

45	25	Konser esnasında taksim icrâ etmek beni olumsuz etkiler.	,69
54	30	Sınav esnasında taksim icrâ etmek beni olumsuz etkiler.	,61

Toplam Açıklanan Varyans: % 41,75

Tablo 7'ye bakıldığında birinci faktörün 1., 3., 5., 9., 11., 12., 15., 16., 17., 20., 24., 29., 30., 31., 33., 37., 38., 40., 41., 43., 44., 46., 48., 49., 53., 55., 57. maddelerden meydana geldiği görülmektedir. Bu faktörü kapsayan bütün ifadeler incelendiğinde, bütün maddelerin olumlu ifadeler içerdiği saptanmış ve bu bağlamda birinci faktör "*Olumlu Tutumlar*" olarak isimlendirilmiştir. 27 maddeden oluşan olumlu tutumlar başlığı altındaki maddelerin ,38 ile ,78 arasında farklılaşan faktör yüklerine sahip olduğu görülmüş, ilgili faktörün açıkladığı varyansın ise %32,88 olduğu tespit edilmiştir. Tablo 9 gözden geçirildiğinde ikinci faktörün 7., 21., 32., 45., 54. maddelerden meydana geldiği görülmektedir. Bu faktörü kapsayan bütün ifadeler incelendiğinde, bütün maddelerin olumsuz ifadeler içerdiği saptanmış ve bu bağlamda ikinci faktör "*Olumsuz Tutumlar*" olarak isimlendirilmiştir. 5 maddeden oluşan olumsuz tutumlar başlığı altındaki maddelerin ,61 ile ,75 arasında değişen faktör yüklerine sahip olduğu görülmüş ve ilgili faktörün açıkladığı varyansın ise % 8,87 olduğu tespit edilmiştir. Ölçekte bulunan her bir maddelerin nitelikleri ile ilgili bulgular tablo 7'de gösterilmiştir. Bu doğrultuda yapılan analizler neticesinde meydana gelen ölçeğin nihai formunda bulunan her bir madde ile o maddenin ait olduğu faktör yükleri ,38 ile ,78 arasında farklılık göstermektedir. Hesaplanan bu katsayılar ,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Elde edilen bu bulgular ölçekte bulunan her bir maddenin ölçtüğü nitelik ile her bir maddenin ait olduğu faktörün ölçtüğü niteliğin aynı olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir. İki faktör arasındaki bağlantıyı belirlemek üzere hesaplanan korelasyon katsayısı istatistiksel olarak 0,22 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Tespit edilen düşük düzeydeki anlamlı ilişki ayrı ayrı her iki faktör için, ölçülen özelliğin farklı bir boyutunu ölçtüğü olarak ifade edilebilir.

Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Cronbach Alpha İç Tutarlılık Güvenirliği

Ölçeği oluşturan tüm maddelerin ölçeğin tamamı ile ölçülmek istenen niteliği ölçüp ölçmediğine veya ölçek içeriğindeki her bir faktör başlığı altında bulunan maddelerin ilgili faktör ile ölçülmek istenen niteliği ölçüp ölçmediğine yönelik bilgi veren Cronbach Alpha güvenirlilik katsayıları bulunup hesaplanmıştır. Likert tipi ölçeklerin güvenirliliğini ölçmek amacı ile kullanılan Cronbach Alpha katsayısı, ölçek ve ölçeğin alt boyutları için hesaplanır ve bu katsayı maddelerin iç tutarlılığına yönelik bilgi verir (Tezbaşaran, 1996). Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı birinci faktör için 0,94; ikinci faktör için 0,76 ve ölçeğin bütünü için 0,92 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen bu katsayılar ölçekteki her bir faktör için ve ölçeğin tamamı için kabul edilebilir seviyede olup ölçeğin iç tutarlılık güvenirliliğine sahip olduğu şeklinde ifade edilebilir.

Test-Tekrar-Test Güvenirliği

Geliştirilen ölçeğin test-tekrar-test güvenirlilik katsayısının hesaplanabilmesi için ölçeğin meydana getirilen nihai formu, üç hafta arayla iki kez 15 kişilik aynı öğrenci grubuna uygulanmıştır. Her iki uygulamadan elde edilen verilerin sonuçları arasındaki manidar, yükseğe yakın orta düzeyde bir korelasyon tespit edilmiştir, $r=0,66$, $p<.05$. Hesaplanan bu değer, tutum ölçeğinin kararlı ölçme sonuçları verdiği şeklinde yorumlanabilmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Tartışma

Bu çalışma da Türk makam müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik, bilimsel anlamda geçerlik ve güvenirliliği test edilmiş, öğrenci taksim icrâ tutumunu değerlendirecek bir ölçek geliştirilmiştir. Varış ve Cesur, (2012)'un ortaöğretim düzeyi müzik dersine ilişkin geliştirilen tutum ölçeği 3 faktörlü ve 18 maddeli olarak geliştirilmiştir. Sonuç olarak ortaöğretim düzeyi müzik dersine ilişkin hazırlanan tutum ölçeğinin, ortaöğretim öğrencilerinin müzik dersine

yönelik tutumlarını ölçmede geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu görülmüştür (Varış ve Cesur, 2012: 361-374). Shaw ve Tomcala (1976), tarafından yapılan bir araştırmada Likert tipi ölçekleme kullanılmış ve cevaplar faktör analizi yönteminden istifade edilerek hesaplanmıştır. Geliştirilen ölçme aracının, ilkokul çocukları üzerinde müzik tutumunun çeşitli yönlerini ölçebilen bir ölçme aracı olduğu sonucuna varılmıştır (Shaw ve Tomcala, 1976: 74-76). Yukarıda bahsi geçen çalışmalarda kullanılan ölçek tipi, yapılan analizler ile bu çalışma kapsamında Keklik Kal (2020) tarafından geliştirilen ölçek tipi ve yapılan analizler birbiriyle paralellik göstermektedir. Fakat yukarıdaki araştırmaların ilköğretim ve ortaöğretim düzeylerinde olması, Keklik Kal (2020)'in çalışmasının ise lisans düzeyinde olması yönü ile birbirlerinden ayrıldıkları görülmektedir.

Çalhan, (2020) Taksim yapmaya yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi başlıklı çalışmasını, güzel sanatlar ve tasarım fakülteleri Türk sanat müziği ana sanat dalları, eğitim fakülteleri güzel sanatlar eğitimi bölümleri müzik eğitimi bilim dalları ve Türk müziği konservatuvarlarında taksim eğitimi almış, lisans 1., 2., 3. ve 4. sınıflarda öğrenim gören toplam 267 öğrenciye uyguladığı görülmüştür. Analizler sonucu 116 öğrencinin daha önce hiç taksim yapmadığı gerekçesi ile çalışmaya dâhil edilmediği ve sonuç olarak uygulamaya katılan öğrenci sayısının 151 olarak sınırlandırıldığı belirtilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda geliştirilen ölçeğin KMO değeri ,86, Barlett's test sonucunun da anlamlı bulunduğu görülmüş, üç alt boyuttan ve 19 maddeden oluşan ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik kat sayısı da ,91 olarak tespit edilmiştir. Çalhan'ın tutum ölçeği çalışmasının bu çalışma ile güvenilirlik kat sayı değerleri ve KMO değerleri bakımından paralellik göstermekte olduğu görülmüş; çalışma grupları, ölçek boyutları, madde sayıları ve uygulamaya katılan öğrenci sayıları bakımdan da farklılıklar tespit edilmiştir. Bu çalışma kapsamında Keklik Kal (2020) tarafından geliştirilen tutum ölçeğinin iki boyutlu olması, toplam 307 öğrenciye ulaşması, 32 maddeden oluşması ve Türk müziği eğitimi veren devlet konservatuvarlarında öğrenim gören lisans 3. ve 4. sınıflara uygulanması iki çalışmanın farklı noktalarını ortaya koymaktadır. Keklik Kal'ın çalışmasında, lisans 1. ve 2. Sınıf

düzeyindeki her öğrencinin belirli bir alt yapı ile eğitim hayatına başlamadığı ve taksim icrâ edebilecek seviyeye ulaşmış olamayacakları göz önünde bulundurularak en başından çalışmaya dâhil edilmemiştir. Aynı zamanda bu çalışmada taksim irticalen yapılan bir form türü olması sebebi ile eğitim yoluyla öğrencilere tasvir edilemeyeceği düşünülerek lisans 3. ve 4. sınıf öğrencilerinde taksim eğitimi alan ya da almayan diye bir ayırım yapılmamış tüm öğrenciler uygulamaya dâhil edilmiştir.

Sonuçlar

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda Türk makam müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik geliştirilen tutum ölçeğinin geçerliği ve güvenilirliğine yönelik sonuçlar şu şekildedir:

- Ölçekte yer alan her bir maddenin, ölçekle ölçülmek istenen nitelikleri ölçebilecek seviyede olduğuna, yani kapsam geçerliğine ilişkin bulgular uzman görüşlerine dayandırılmıştır. Uzman görüşleri ve literatür taraması doğrultusunda 59 maddelik deneme formu elde edilmiştir.
- Her bir madde, o madde ile ölçülmek istenen niteliğe sahip olanlar ile sahip olmayanları iyi ayırabilmekte yani ölçekte bulunan maddelerin ayırt edicilikleri yeterli düzeydedir.
- Ölçeğin yapı geçerliği faktör analizi ile test edilmiş ve açımlayıcı faktör analizi sonucunda, ölçeğin iki faktörden meydana geldiği belirlenmiştir. Bu faktörlerin altında bulunan her bir madde tek tek incelendikten sonra faktörler adlandırılmıştır. Ölçeğin birinci faktörü “Olumlu tutumlar”, ikinci faktörü ise “Olumsuz tutumlar” olarak adlandırılmıştır. Bu faktörlerin kendi içinde beklenen uyumu verdiği sonucuna ulaşılmış ve sonuçlar ölçeğin yapı geçerliğinin yeterli seviyede olduğu şeklinde ifade edilmiştir.

- Ölçekte yer alan her maddenin, ölçeğin bütünüyle olan ilişkisi yeterince yüksek ve anlamlı bulunmuştur. Ölçekte yer alan her bir maddenin ölçtüğü nitelik ile ölçeğin bir bütün olarak ölçtüğü niteliğin aynı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Nihai ölçeğin güvenilirliğine ilişkin Cronbach alpha güvenilirlik katsayıları tespit edilmiştir. Ölçeğin her bir faktörüne ait Cronbach alpha güvenilirlik katsayılarının yüksek seviyede bulunması, her faktörün altında bulunan maddelerin faktörün tamamıyla olan ilişkisinin yeterli seviyede olduğunu, bunun yanı sıra ölçeğin tamamına ilişkin Cronbach güvenilirlik katsayısı yeterli düzeyde olduğu yani ölçeğin iç tutarlılık açısından güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır.
- Ölçeğin test-tekrar-test yöntemi yoluyla elde edilen güvenilirlik katsayısı yüksek bulunmuştur. Bu sonuç da ölçeğin tekrar uygulanması durumunda önceki sonuçlar ile birbirine yakın sonuçları verdiğini yani kararlı bir ölçme sonuçları verdiğini belirtmektedir.
- Ölçek, uygulamasının kolaylığı ve puanlamasının pratik olması yönünün yanı sıra, zaman ve maliyet açısından da ekonomik olması bakımından oldukça kullanışlı bir ölçme aracı olması şeklinde yorumlanabilmektedir.

Öneriler

Türk makam müziğinde taksim icrâ etmeye yönelik geliştirilen tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması ile ilgili elde edilen veriler doğrultusunda şu önerilere yer verilmiştir. Taksim icrâ etmeye yönelik geliştirilen tutum ölçeği, farklı uygun örneklem gruplarına uygulanarak faktör yapısının doğrulanmasına ilişkin çalışmalar yürütülebilir. Taksim icra etmeye yönelik tutumlar, farklı değişkenler açısından incelenebilir. Farklı taksim türlerinin öğrenciler üzerindeki olumlu ya da olumsuz etkileri araştırılabilir.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Yazar(lar), bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Destek/Finansman Bilgileri

Yazar(lar), bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Etik Kurul Kararı

Bu araştırma için Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Karar Belgesi'nin 29.11.2019 tarihli, 11 numaralı oturum ve 06 numaralı karar sayısınca tüm izinleri alınmıştır.

Kaynakça/References

- Akdoğu, O. (1989). *Taksim nedir nasıl yapılır?*. İzmir: İhlâs A.Ş.
- Arkonaç, S. A. (2012). *Sosyal psikolojide insanları anlamak deneysel ve eleştirel yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aydemir, O. (2010). *Şükrü Tunar'ın klarnet taksimleri ve yorumları*. İstanbul: Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müzik Bilimleri Bölümü, Türk Müziği Ana Bilim Dalı, Türk Sanat Müziği Bilim Dalı.
- Başara, E. (2010). Dânişzâde Şevket Gavsî'nin mûsikîmiz ve taksîmlerle ilgili bir makalesi. *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*. XIV(1): 125-131.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Chapman, E. N. (1999). *Tutum en değerli varlığınız*. Çev. Alp Durmuş. İstanbul: Alfa Yayınevi.
- Çalhan, N. (2020). *Taksim yapmaya yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi*. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: Spss ve lisrel uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Erdoğan, E. (2010). *Kanun icrası tekniği bakımından Erol Deran taksimleri üzerine bir araştırma*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Gürel, M. (2016). *Nubar Tekyay'ın keman taksimlerinin tahlili*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Türk Müziği Ana Bilim Dalı.
- Işıқтаş, B. (2011). *Şerif Muhittin Targan'ın ud tekniğine katkısı: 6 ud taksiminin analizi*. İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Müziği Ana Sanat Dalı, Türk Sanat Müziği Bilim Dalı.
- Judetz, E. P. (2000). *Prenez Dimitrie Cantemir, Türk muskisi bestekârı ve nazariyatçısı*. Çev. S. Alimdar. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Kaçar, G. Y. (2000). *Yorgo Bacanos'un ud taksimleri*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kağıtçıbaşı, Ç., & Cemalcılar, Z. (2017). *Dünden bugüne insan ve insanlar sosyal psikolojiye giriş*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Karadeniz, M. E. (1965). *Türk mûsikîsinin nazariye ve esasları*. Birinci Basım. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Karaman, H. (2015). *Açımlayıcı faktör analizinde kullanılan faktör çıkartma yöntemlerinin karşılaştırılması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ölçme ve Değerlendirme Bilim Dalı.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar-ilkeler-teknikler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kızıklı, H. O. (2019). *Türk sanat ve Türk halk müziği çalgılarıyla yürütölen müzik dersi uygulamalarının ilköğretim öğrencilerinin ders başarı ve tutumlarına etkisi*. Tokat: Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Meralli, E. (2020). *Sadi İşılay'ın taksimlerinin müzikal analizi*. İstanbul: Haliç Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Musikisi Ana Bilim Dalı, Türk Musikisi Sanat Dalı.
- Özdemir, A. T. (2008). *Cinuçen Tanrıkorur taksimleri'nin makamsal ve teknik analizi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Ana Bilim Dalı, Müzik Sanat Dalı.
- Öztürk, Ö., & Kalyoncu, N. (2014). İlköğretim altıncı sınıf müzik dersi için bir tutum ölçeği geliştirme denemesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*. (25-1): 235-248.
- Phillips, S. L. (2003). *Contributing factors to music attitude in sixth, seventh and eighth grade students*. (Non-published Dissertation). Iowa.
- Shaw, C. N., & Tomcala, M. (1976). A music attitude scale for use with upper elementary school children. *Journal of Research in Music Education*. 24(2): 73- 80.
- Şen, Y. (2011). *Müzik öğretmenliği öğrencilerinin "geleneksel Türk müziği derslerine ilişkin tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Öğretmenliği Bilim Dalı.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Tezbaşaran, A. (1997). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Varış, Y. A., & Cesur, D. (2012). Ortaöğretim düzeyi müzik dersine yönelik tutum ölçeği geliştirilmesi. *e-Journal of New World Sciences Academy*. 7(4): 361-374.

İletişim/Correspondence

Öğr. Grv. Funda KEKLİK KAL
fundakeklick@gmail.com
Dr. Öğr. Üyesi Banu GEBOLOĞLU
banu.gebologlu@gop.edu.tr
Dr. Öğr. Üyesi Betül ALATLI
betulkarakocalatli@gmail.com